

JAK NEBÝT PLÝTVÁKEM POTRAVINOVÝM

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Ing. Jana Čechová, Ing. Hana Jarešová

ZÁMĚR

Přiblížit žákům význam odpovědné spotřeby potravin. Hravou formou je seznámit, případně jim připomenout, jak mohou zamezit zbytečnému plýtvání potravinami a minimalizovat tvorbu odpadů. Připomenout jim výhody lokálních produktů a vysvětlit, proč je správné podporovat místní farmáře.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

1. stupeň ZŠ

(Pozn.: Pro první a druhé ročníky ZŠ lze využít scénář se stejným názvem, ale pro MŠ. Je k dispozici

na <https://www.recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda/> pod odkazem na metodiku EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě).

KLÍČOVÉ CÍLE

1. Žák si ujasní, jaká jsou rizika nadměrné spotřeby a plýtvání potravinami.
2. Žák si osvojí principy odpovědného nakupování a užívání potravin a obalů.
3. Žák pochopí, proč je správné podporovat místní ekologicky hospodařící farmáře a nakupovat lokální produkty.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Žák pracuje s informacemi a rozvíjí schopnost kritického myšlení. Propojuje nově získané informace se současnými znalostmi, uvádí věci do souvislostí. Uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí, formuje a vyjadřuje myšlenky, naslouchá druhým lidem, zapojuje se do diskuse, spolupracuje ve skupině, zapojuje kreativitu, prezentuje a argumentuje.

KLÍČOVÉ POJMY

Odpovědná spotřeba potravin, plýtvání potravinami; etický chov hospodářských zvířat, spotřebujte do vs. minimální trvanlivost, skladování potravin, ekologické zemědělství, bioprodukty, kompostování

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

V metodické příručce pro pedagogy s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě.

Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

DOBA TRVÁNÍ

90 minut – 2 vyučovací hodiny. Pozn.: Možno realizovat najednou v rámci projektového dne, nebo postupně v hodinách. Podle zvážení pedagoga je možné rozvíjet téma doplňkovými aktivitami. Časová dotace je pouze orientační, záleží na pedagogovi, jak danou aktivitu rozvine.

MÍSTO

třída ZŠ

POMŮCKY

Pomůcky jsou uvedeny u jednotlivých aktivit

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

Žáci pracují v lavicích nebo spojených lavicích rozdělení do skupin nebo ve dvojicích. V průběhu samostatné práce učitel žáky obchází a v případě potřeby jim pomáhá s plněním úkolů.

AKTIVITA – PRÁCE S INFORMACEMI A DISKUSE: PO STOPÁCH PLÝTVÁKA POTRAVINOVÉHO

Cíle aktivity: Žáci si připomenou význam odpovědné spotřeby potravin. Seznámí se s tím, jak každý z nás může zamezit zbytečnému plýtvání potravinami a minimalizovat tvorbu odpadů. Dozví se, proč je správné podporovat místní ekologicky hospodářící farmáře a kupovat si lokální produkty.

Časová dotace: 15 minut

Metoda: sledování videa, diskuse

Pomůcky: výpočetní technika, připojení k internetu

Postup: Na úvod aktivity učitel s žáky krátce diskutuje o tom, co vědí o plýtvání potravinami. Sonduje také, zda si žáci myslí, že je toto téma důležité a je potřeba se jím zabývat. Následně žákům pustí krátké video s názvem **Po stopách Plýtváka potravinového** (délka 3:58 min.) – k dispozici je na webu Recyklohraní nebo na kanálu YouTube.cz (Pozn.: *Toto video původně sloužilo jako průvodní k tematickému úkolu, proto je na konci videa upoutávka na tento úkol – prosíme, berte ji jako bezpředmětnou*). Prostřednictvím videa se žáci seznámí s tím, jaké negativní dopady na životní prostředí jsou spojeny s nadspotřebou a plýtváním potravinami. Zároveň si připomenou, jaké jsou správné vzory chování pro nakupování, stravování a minimalizaci tvorby odpadů z potravin.

V návaznosti na video diskutujte s žáky o jejich vlastních návycích a vzorcích chování v jejich rodinách při nakupování, stravování a předcházení vzniku odpadů z potravin. K diskusi můžete použít tyto návodné otázky:

- Kde vaše rodina nejčastěji nakupuje potraviny a proč?
- Už jste někdy s rodiči nakupovali potraviny od farmáře nebo ve farmářském obchodě?
- Víte, co to jsou biopotraviny?
- Co znamenají nápisy na potravinách „spotřebujte do“ a „minimální trvanlivost“?
- Stává se vám doma, že nespotebujete potraviny, které si pořídíte, a pak je vyhodíte?
- Máte doma nějaké osvědčené recepty, jak zpracovat zbytky nespotebovaného jídla (např. nedojedené jídlo od oběda, odřezky zeleniny, zbylé pečivo atp.)?
- Věděli jste, že existují velké zemědělské podniky, ale také menší farmy? Znáte nějaké?
- Myslíte si, že je lepší kupovat místní potraviny, nebo ty, které se k nám dovážejí zdaleka?
- Čím to, že v obchodech většinou prodávají jen okurky, mrkve a další zeleninu, které mají krásné rovné tvary? Kam se poděly ty trochu zakřivené nebo různé baňaté?

AKTIVITA – PRACOVNÍ LIST: PŘÍBĚH JAHODY

Cíle aktivity: Žáci si uvědomí, že je důležité potraviny dobře skladovat a včas zpracovat, aby se nám nezkazily a nemuseli jsme je vyhodit, tzn. abychom s nimi zbytečně neplýtvali.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: týmová spolupráce, práce s pracovním listem

Pomůcky: Příloha č. 1 ke scénáři 3 pro 1. st. ZŠ: Pracovní list – Příběh jahody

Postup: Pro tuto aktivitu pedagog využije Přílohu č. 1 ke scénáři 3 pro 1. st. ZŠ: Pracovní list – Příběh jahody. Na první straně pracovního listu je zadání pro žáky a pomocí obrázků ztvárněný příběh jahody, který končí smutně, protože se zkazila a skončila v odpadkovém koši. Pedagog s žáky projde celý příběh. Žáci pak již samostatně na druhé straně napíší odpovědi na otázky, co dělat, aby se nám jahoda ani další potraviny zbytečně nezkazily. Žáci mohou pracovat individuálně, ve dvojicích i ve skupinkách. Žáci nižších ročníků nemusí pracovní listy vyplňovat, mohou si s učitelem povídat a odpovědi zaznamenávat v rámci společné práce.

V závěrečné reflexi pedagog s žáky projde otázky. Žáci jmenují, co odpověděli. Společně s celou třídou pak vybírají nejvhodnější odpovědi a řešení.

AKTIVITA – HRAVÉ VZDĚLÁVÁNÍ: TRIMINO – Z ČEHO JSOU POTRAVINY

Cíle aktivity: Prostřednictvím hravé aktivity si žáci si připomenou, z čeho jsou potraviny, které si kupujeme v obchodě nebo na farmě.

Časová dotace: 15 minut

Metoda: skládání Trimina

Pomůcky: Příloha č. 2 ke scénáři 3 pro 1. st. ZŠ: Trimino – Z čeho jsou potraviny

Postup: Při této aktivitě si žáci zahrají Trimino. Využijí k tomu Přílohu č. 2 ke scénáři 3 pro 1. st. ZŠ: Trimino – Z čeho jsou potraviny. Na trojúhelníky jsou vepsány vždy dvojice slov, které spolu souvisejí – představují, co nám dávají zvířata nebo co kde roste (např. kráva – mléko, pole – obilí). Schéma Trimina pedagog s žáky nejprve rozstříhá na trojúhelníky. Žáci následně skládají k sobě trojúhelníky stranami, které spolu tematicky souvisejí. Pokud skládají správně, měla by jim vzniknout hvězda.

Na konci aktivity pedagog vyzpovídá děti, zda všemu rozuměly. Zda by dokázaly doplnit ještě další příklady. Diskuse může pokračovat tím, že si děti povídají například o tom, zda už viděly, jak se dojí kráva. Jak se to dělá? Zda už někdy měly v ruce teplé vajíčko, hned potom, co ho slepička snesla atp.

AKTIVITA – TVŮRČÍ PSANÍ: DOPIS ZA ZÁCHRANU POTRAVIN

Cíle aktivity: Žáci sepiší dopis pro své blízké, ve kterém je budou motivovat, aby potravinami méně plýtvali.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: diskuse, tvůrčí psaní

Pomůcky: papír/sešit, psací potřeby

Postup: Pedagog žáky vyzve, aby napsali dopis pro někoho z okruhu svých blízkých, ve kterém je vyzvou, aby méně plýtvali potravinami. Dopis mohou adresovat rodičům, prarodičům, kamarádům, sousedům apod. Ideální bude, když se pokusí vybrat konkrétní problém, například když kupujeme velké množství potravin nebo nandáváme zbytečně velké porce, a co nesníme, pak vyhodíme do koše. Nebo když potraviny v ledničce špatně skladujeme. Dále že by bylo správné zbytky z kuchyně kompostovat nebo aspoň nosit do popelnice na bioodpad. Inspirujícím příkladem může také být, když si budeme na zahrádce nebo na balkóně pěstovat svou vlastní zeleninu nebo místo velkých supermarketů dáme při nakupování přednost farmářům, kteří hospodaří ohleduplně k životnímu prostředí. Text by však neměl být kritikou, naopak přínosné bude, když adresáta přiměje k zamyšlení, zaujme ho a povede k tomu, že se skutečně pokusí aspoň částečně své nevhodné stereotypy upravit.

Alternativně mohou žáci místo psaní kreslit, natočit krátké video nebo vytvořit komiks.

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA

AKTIVITA – POSILOVÁNÍ KLIMA TŘÍDY – SPOLEČNÁ EKO SNÍDANĚ

Cíle aktivity: Žáci si připomenou, kterým potravinám bychom měli dát přednost, protože jsou ohleduplnější k životnímu prostředí a lepší pro naše zdraví. Zároveň podpoříme dobré vztahy ve třídě a motivaci dětí pro společnou práci.

Časová dotace: 45 minut, lze pojmout jako projektovou aktivitu

Metoda: participace, týmová spolupráce, organizace akce

Pomůcky: potraviny, nádobí na servírování (příbory, lžičky, talířky, hrnečky)

Postup: Společná eko snídane může být hezkou cestou, jak zlepšit klima třídy a ocenit děti za dobrou práci v hodinách.

Výsledkem této aktivity bude, že pedagog s žáky vyberou jeden konkrétní den, kdy si celá třída uspořádá společnou zdravou a dobrou snídani. Aby byl úspěch akce posílen, je důležité přizvat žáky do plánování a příprav od samého začátku. Pedagog dětem oznámí záměr, že o společné snídani uvažuje, povídá si s žáky, zda by se jim snídane líbila, zda by pomohli s přípravou. Pokud je pozitivní odezva, přípravy mohou začít. Z hlediska zaměření aktivity je žádoucí, aby jídla a nápoje, které se budou servírovat při snídani, byly zdravou výživou a ideálně také, aby byly BIO. Zároveň je třeba dohlížet na to, aby se zbytečně nepoužívaly obaly nebo jednorázové nádobí.

Na nákup potravin může pedagog využít prostředky z třídního fondu (pokud je to možné). Nejlepší by však bylo, kdyby samotné děti přinesly do školy suroviny, z kterých snídaní připraví. Pedagog by měl dětem také dobře vysvětlit a připomenout, proč právě klade důraz na to, aby se při společné snídani využívaly zdravé a eko potraviny.

Společná snídaně by měla být odměnou za to, jak žáci ve škole pracují a spolupracují, ale rovněž je příležitostí k tomu si spolu kamarádsky popovídat.

AKTIVITA – EXKURZE – NÁVŠTĚVA EKOLOGICKY HOSPODAŘÍČÍ FARMY

Cíle aktivity: Žáci se seznámí s tím, že na ekologicky hospodařících farmách se pěstují plodiny a chovají zvířata v souladu s principy šetrnými k našemu životnímu prostředí.

Časová dotace: projektová aktivita

Postup: Pedagog s žáky vyrazí na exkurzi do ekologicky hospodařící farmy. Protože jak už říkal Jan Amos Komenský „Nevěřte všemu, co se vám k věření předkládá: Zkoumejte vše a přesvědčujte se o všem sami!“ A na farmě žáci na vlastní oči uvidí, jak pěstování plodin a výroba živočišných produktů probíhá. Uvědomí si také, že farmáře nejvíce podpoříme tím, že budeme kupovat jejich produkty.

Tip: Když žáci uvidí, jak se k půdě, plodinám, surovinám a zvířatům chovají v ekologicky hospodařící farmě, podnětné pro ně bude vidět, jak se mnohde hospodaří ve velkofarmách. Pedagog jim může ukázat obrázky, například z chovu slepic v klecích, velkých kravinů a prasečáků, rovněž také velké lány polí, která v letních měsících trpí suchem nebo vodní erozí atp.

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce – zopakování pojmů a zamyšlení se nad problematikou. Žáci si v průběhu hodiny dělají poznámky z jednotlivých aktivit. Na závěr dá učitel žákům několik otázek. Například: Proč lidé plýtvají jídlem? Proč je plýtvání jídlem špatné? Co znamenají nápisy na potravinách „spotřebujte do“ a „minimální trvanlivost“. Proč a jak bychom měli podporovat ekologicky hospodařící farmáře?

PODKLADY PRO JEDNOTLIVÉ AKTIVITY A ZDROJE

Metodická příručka pro pedagogy EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě (2024). Rovněž lze využít metodickou příručku a výukové scénáře EKOABECEDA aneb Umíme žít bez odpadů? (2017). Vše ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

Další podnětné informace najdete ve videích z cyklu EKOABECEDA pro klima a v dalších videích od Recyklohraní. K dispozici jsou na www.recyklohrani.cz nebo na kanálu YouTube.com.

Tento scénář je přílohou výukové lektorské příručky pro učitele s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě, kterou vytvořilo Recyklohraní, o.p.s., v rámci projektu Ekoučitel pro vzdělávání pedagogů, který je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. V elektronické podobě jsou lektorská příručka i všechny scénáře dle věkových kategorií žáků a studentů dostupné na www.recyklohrani.cz.